

Summary

This article considers the mechanisms (peculiarities, specifics) of teachers research work organization under conditions of their teaching during the refresher courses.

Ключові слова: підвищення кваліфікації педагогічних працівників; дослідно-пошукова діяльність; інформаційна культура.

Ключевые слова: повышение квалификации педагогических работников, опытно-исследовательская деятельность, информационная культура.

Key words: teachers qualification improving, research work, information culture.

Подано до редакції 11.10.2012.

УДК 378.147

©2012

Стрітьєвич Т.М.

МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі професійне зростання формується, спираючись на систему професійно-ціннісних орієнтацій особистості вчителя та гуманістичну спрямованість фаху педагога. На основі знання характеристик основних детермінант розвитку фахових якостей учителя, усвідомлення ним вимог до виконання професійних обов'язків, урахування результатів самодіагностики майбутній учитель зможе визначити особливості індивідуального стилю роботи і складати програму професійно-педагогічного саморозвитку, самостійно добирати відповідні методи й засоби роботи над собою. Крім того, володіння знаннями про основні принципи, методи та засоби професійно-педагогічного самовдосконалення, уможливорює професійне самовиховання й самоосвіту, що надзвичайно важливо у постійно змінній педагогічній діяльності. Майбутній учитель образотворчого мистецтва повинен уміти розвивати й підтримувати власні мотиви самоактуалізації у сфері професійної діяльності, використовуючи при цьому засоби діагностики власних здатностей і здібностей до своєї професії, і відповідно вносити корективи до цілей і завдань професійної життєтворчості. Зважаючи на те, що майбутні вчителі образотворчого мистецтва є носіями освіти та культури в широкому розумінні, то окреслення засобів професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва є актуальним питанням педагогічної науки сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Професійний саморозвиток майбутнього вчителя посідає важливе місце серед актуальних проблем психології та педагогіки (Г. О.Балл, Л. С.Виготський, Н. В.Кічук, Є. О.Климов, А. К. Марюкова, Л. М. Митіна, С. Л. Рубінштейн, І. Ф.Харламов). Процес формування особистості педагога висвітлювали у своїх працях В. Ф. Орлова, Л. І. Рувинського, В. А. Якуніна. Предметом уваги дослідників стали питання індивідуалізації професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (О. М. Пехота), підготовка майбутніх учителів до формування творчої особистості учня (В. О. Моляко, С. О. Сисоєва). Важливість використання мистецтва у фаховій підготовці вчителів обґрунтував у своїх працях І.А.Зязюн, на доцільності використання мистецького потенціалу у процесі формування здібностей вчителя наголошує О.П. Рудницька.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є висвітлення основних форм та методів реалізації професійного саморозвитку майбутніх вчителів образотворчого мистецтва протягом навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження... В основу підготовки вчителя образотворчого мистецтва має бути покладений особистісно-професійно-діяльнісний підхід, що передбачає формування різних компонентів діяльності, та їхній інтеграційний вплив, тому що всі міжпредметні зв'язки в системі підготовки вчителя образотворчого мистецтва спрямовані на формування знань, вмінь та навичок, необхідних для художньо-педагогічної діяльності. Цю діяльність розглядаємо як системотворчий фактор, що детермінує як особистісні професійно-значимі чинники, так і весь комплекс знань, вмінь та навичок, набутих у вищому навчальному закладі.

Професіоналізм учителів мистецьких дисциплін і педагогічна майстерність студента на етапі його фахової підготовки і професійного становлення відрізняються тим, що останнє передбачає здатність студента і безумовну здатність молодого вчителя до художньо-педагогічної діяльності, яка формується відповідно до вимог державного стандарту вищої освіти України й інтегрує фахову та спеціальну підготовку на високому професійному рівні.

На підтвердження такої позиції М. Х. Данашев цілком обґрунтовано стверджує, що чим вищий рівень фахової підготовки студентів, тим повніша їхня здатність до педагогічної роботи [1, с.126].

Звернемо увагу на вимоги до знань, вмінь та навичок з образотворчого мистецтва, що включають здатність як основну складову компетентнісного підходу у сучасній освіті [2]. Це здатність:

- 1) розуміти мову мистецтва як засобу міжособистісного спілкування (формування уявлень про сутність виду та жанри різних видів мистецтва);
- 2) характеризувати та порівнювати образний зміст художніх творів, проявляючи власне ставлення до них;

- 3) визначати специфічні особливості художніх образів на рівні засвоєння понять і термінології образотворчого мистецтва;
- 4) застосовувати засоби виразності образотворчого мистецтва у своїй творчій діяльності;
- 5) аналізувати (на рівні своїх можливостей) явища навколишнього світу, відтворені засобами образотворчого мистецтва.

Таким чином, на особистісному рівні існує певна структура особистісних якостей, яка формує механізм внутрішніх особистісних перетворень і віддзеркалюється у здатності.

Вагомість особистісної спрямованості мистецької освіти підкреслює О. П. Рудницька та ілюструє її за допомогою трьох аспектів навчально-виховного процесу: пізнання предметного світу, культури спілкування і потреби в самоосвіті. Причому, головним вважається не сума знань, обсяг яких навіть для загального орієнтування став сьогодні майже недосяжним, а суттєвого значення набуває засвоєння способів їх самостійного здобуття, що необхідно для функціонування у мінливому предметному світі. Ця загальна для всіх видів освіти позиція є типовою і для вивчення мистецьких дисциплін [4, с. 27].

Отже, підготовку вчителя образотворчого мистецтва треба розглядати як цілісну систему формування загальнопедагогічних та спеціальних знань, умінь, навичок студентів, їх здатності до художньо-педагогічної діяльності. Професійний саморозвиток художньо-педагогічної діяльності включає гуманітарно-соціальні взаємозв'язки, освітньо-світоглядні, психолого-педагогічні та спеціальні знання, уміння, навички. Ця система проявляється у різних видах діяльності, де є тісний взаємозв'язок загальнопедагогічних та спеціальних знань; змісті навчального матеріалу, де у взаємозв'язку представлені психолого-педагогічні, методичні та спеціальні знання, уміння, навички; методичній оснащеності; практичній підготовці учителя, здатного використовувати набуті знання та вміння не лише на уроці образотворчого мистецтва, але й у різних видах позаурочної роботи.

На основі аналізу наукових джерел, можемо стверджувати: для того щоб процеси саморозвитку переважали у розвитку особистості, необхідні: по-перше, усвідомлення особистістю цілей, завдань та можливостей свого розвитку та саморозвитку; по-друге, участь особистості у самоосвітній та творчій діяльності; по-третє, адекватні стилі та методи навчання і виховання.

Таким чином навчальний педагогічний процес має бути так організований, щоб його метою стали: здійснення особистісного підходу у навчанні та вихованні, формування відношень співробітництва та співтворчості, а також позитивної Я-концепції особистості; організація самостійної, творчої та продуктивної діяльності, формування життєвого та професійного самовизначення та саморозвитку студентів.

Основними характеристиками процесу навчання є поняття про мету і зміст, форми і методи навчання, принципи його оптимального функціонування. Мету і зміст навчання визначають навчальні програми, які, в свою чергу, зумовлені потребами суспільства і вимогами до особистості. Принципи саморозвитку особистості, визначені Ю.А.Лобейко [3, с. 97-98], ми вважаємо провідними, адже вони виконують функцію обґрунтування змісту цієї діяльності. Поміж загальних дидактичних принципів ми пропонуємо дотримувались: принципу свободи вибору (в будь якій навчальній дії надається право вибору); принцип відкритості (не лише надавати інформацію, але й демонструвати межі її застосування); діяльнісний принцип (освоєння нових знань повинно здійснюватись переважно у дії); принцип зворотного зв'язку (регулярно контролювати процес навчання за допомогою системи прийомів зворотного зв'язку); принцип ідеальності (максимально використовувати можливості, знання, інтереси з метою підвищення результативності процесу освіти).

Навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва, пов'язане з їхнім професійно-творчим розвитком, потребує вибору активних форм та методів роботи. Разом з тим традиційні форми та методи не можуть бути повністю виключені з педагогічної практики, тому що продуктивне навчання завжди базується на репродуктивному. Але провідне місце в системі методів та форм розвитку та саморозвитку особистості спеціаліста-педагога, на нашу думку, мають зайняти ті, які чітко націлені на вирішення цього завдання.

Активні методи, за твердженням К. А. Строкова, спонукають зростання інтересу до змісту професії, виступають як процес широкої пізнавальної діяльності, яка реалізується самостійно. Такі методи навчання є одним з найбільш вагомих шляхів формування спеціаліста на основі проблемності та моделювання його професійної діяльності. Вони відрізняються від традиційних тим, що активізують мислення того, хто навчається; перетворюють спонтанну активність у довготривалу й стійку [5, с. 38].

У сучасних освітніх технологіях є чимало засобів, форм та методів, які можна використовувати з метою реалізації цілей сучасної освіти. А. Ухотомский диференціює ці методи таким чином: методи самостійної роботи; дослідницькі методи; організаційно-дієві ігри; діалогічні методи навчання на основі дискусії, планування та рефлексія своєї діяльності; практична підготовка до професійної діяльності.

Проаналізувавши освітні технології, можемо зробити висновок, що методи і форми професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких дисциплін – це та програма взаємодії викладача і студента, вихователя і вихованця, яка спрямована на вироблення професійно значимих якостей, індивідуального стилю художньо-педагогічної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Методика професійного

саморозвитку майбутнього вчителя за своєю метою, змістом і способами реалізації значно складніша, ніж звичайне транслявання знань від викладача до студента. Її особливість полягає у розвитку кращих якостей особистості, властивих представникам педагогічної професії, зокрема вчителям образотворчого мистецтва. Отже, у ній повинні бути задіяні не лише методи впливу на особистість (розповідь, пояснення, бесіда, диспут, приклад), методи організації діяльності і формування досвіду, стимулювання діяльності та контролю, але й форми та способи активізації потенційних можливостей майбутнього фахівця, методи самопізнання і професійного самовдосконалення особистості. До таких методів ми відносимо: самостійну роботу, науково-дослідну роботу, педагогічну практику, позааудиторну роботу, тренінги, організаційно-дієві ігри, моделювання, рефлексію, діалогічні методики навчання на основі дискусії.

За визначеннями Л. Червчати запорукою динамічних змін можна вважати не будь-які знання, отримані як результат трансляції певної суми соціально-культурного досвіду суспільства, а лише ті якісно нові знання, які є результатом самостійного пізнання об'єктивного світу, культурних і етичних цінностей [6]. Їх людина набуває самостійно, що підтверджується думкою давньогрецького мислителя Сократа, про те, що справжніми знаннями є лише самостійно здобуті знання.

Самостійну роботу розглядають як предмет наукового дослідження на теоретичному та практичному рівнях, урахувавши, що підготовка сучасного фахівця зумовлюється успішністю його власної самостійної роботи, у процесі якої формується найважливіша властивість особистості – самостійність, тобто здатність працювати самостійно, організовувати і реалізовувати свою діяльність без стороннього керівництва чи допомоги.

В основу організації самостійної діяльності покладено діяльну теорію учіння тож багато дослідників самостійну роботу витлумачують як специфічну форму діяльності учіння. Будь-яка діяльність має реалізацію за наявності суб'єкта та предмета, що перетворюється в об'єкт. Головним у діяльності учіння є те, що суб'єктом діяльності (а об'єктом, як у навчанні) є сам студент. На таких позиціях ґрунтується педагогіка співпраці, яка з самого початку передбачає здатність студента свідомо і цілеспрямовано діяти й отримувати при цьому адекватні до кількості та якості виконаних дій результати (вміння, знання, навички). Студент сам забезпечує перетворення предмета на об'єкт. Викладач бере участь у самостійній діяльності студента опосередковано через створення ним оптимальних умов навчальної діяльності студентів. Під умовами слід розуміти фактори, які діють у навчальному процесі та впливають як на навчальну діяльність, та на результати учіння.

У нашому випадку система "студент (суб'єкт) – інформація, знання, навчальний предмет (об'єкт діяльності студента)" забезпечує процес пошуку істини шляхом самостійного вирішення навчальної проблеми. Виконання певного завдання починається з виникнення протиріччя між знанням і незнанням, а потреба перебороти бар'єрне знання – це важливий мотив фактор діяльності суб'єкта. Якщо предмет потрапляє у сферу таких потреб, то вони стають мотивацією до його засвоєння. Власне мотивація становить винятковий інтерес для викладача як провідний фактор регуляції активності особистості, її поведінки та діяльності, оскільки не можна реально налагодити будь-яку педагогічну взаємодію зі студентами без урахування можливостей їх мотивації.

Зазначимо, що особливість самостійної роботи майбутніх учителів мистецтва полягає у формуванні власних художніх образів. Художній образ ми роздаємо як вираження творцем свого "Я", свого відчуття, особистісного бачення предмета, явища, оточуючого середовища. Це внутрішній стан, душевний настрій художника, який пропускає через себе та передає нам, споглядачам, своє розуміння дійсності. Це форма вираження, відображення об'єктивної реальності з позиції визначеного естетичного ідеалу в мистецтві. Художній образ являє собою нерозривну, взаємопроникаючу єдність об'єктивного та суб'єктивного, логічного та чуттєвого, раціонального та емоційного, абстрактного та конкретного, загального та індивідуального, необхідного та випадкового, частини та цілого, суті та явища, змісту та форми. Завдяки поєднанню в творчому процесі цих протилежностей в єдиний, цілісний художній образ творець отримує можливість створення яскравого, емоційно-виразного твору. Саме з художнім образом пов'язана можливість мистецтва надавати людині (спостерігачу, читачу, слухачу) глибоку естетичну насолоду, що породжує відчуття прекрасного. Художній образ неначе ділиться на зовнішній, чуттєвого сприйняття та зовнішній, що має матеріальну оболонку. В цьому розумінні і зміст і форма відображення життя, а тому вони взаємопов'язані в цілісний образ. Головна цінність виразного художнього образу – почуття, глибоко захоплюючі емоції. Поглиблене пізнання художнього образу йде від змісту та форми.

Тим самим, самостійна робота формує професійні образотворчі навички, що сприяють перетворенню кількісного результату в якісний та передбачає формування власного стилю та бачення. Таким чином, самостійна робота з дисциплін образотворчого циклу передбачає: наявність евристичної діяльності; залучення чуттєвої та інтелектуальної інтуїції. Художня інтуїція народжує особливе сприйняття, гостроту бачення, проникливість, спостережливість, народжує фантазію; вміння мислити цілісним художнім образом.

Таким чином, ми виокремлюємо самостійну роботу як найважливішу форму навчальної діяльності, яка сприяє професійному саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Важливу роль у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя, спроможного організувати навчально-виховний процес на високому професійному рівні, брати участь у вирішенні проблем навчання і виховання, відіграє науково-дослідна робота. Адже високопрофесійна діяльність педагога вимагає належних умінь аналізувати педагогічні явища для пізнання їх механізмів, причин, наслідків, узагальнювати і визначати ефективні засоби, методи і форми педагогічного впливу. У ході науково-дослідної діяльності студенти набувають умінь самоорганізації.

Ми виокремлюємо два аспекти ефективності цієї форми діяльності: навчальний та науковий. Якщо під навчальною ефективністю ми розуміємо процес формування знань, умінь, навичок, особистісних та професійних якостей, яких набувають студенти в результаті наукової діяльності, і які позитивно впливають на їх навчальну роботу, то під науковою ефективністю – результативність науково-дослідної роботи студентів, ті нові результати, що отримують майбутні вчителі, займаючись такою роботою. Ця форма діяльності обумовлена поетапним проведенням наукових досліджень, на кожному з яких студенти оволодівають відповідними вміннями. Формами прояву науково-дослідної роботи студентів є участь їх у науково-дослідних лабораторіях, науково-практичних конференціях, підготовка та захист ними курсових та дипломних робіт, що не тільки сприяє становленню творчої особистості, але слугує засобом прояву професійного саморозвитку.

Великого значення у професійному саморозвитку майбутніх учителів набуває педагогічна практика, оскільки вона ставить студентів в умови, найбільш близькі до самостійної професійної діяльності, дозволяє краще пізнати учнів та виявити власний рівень підготовки та здатності до професійної діяльності. Одним з головних завдань педагогічної практики майбутніх учителів образотворчого мистецтва є вміння підготувати період натхнення як педагогічного так й творчого. Натхнення – один з етапів творчого процесу, такий стан, коли якомога ширше розкриваються всі творчі можливості особистості. Рівень художньої майстерності треба визначати не по здібності художника викликати той стан натхнення, а по рівню його професійної роботи. Тому для підготовки цього творчого моменту передують: досвід творчої роботи; добре розвинута інтуїція, як феномен підсвідомого, що підштовхує до творчого стрибку. Тому педагогічна практика виступає чи не найбільш важливим процесом, який дає студенту змогу висловлювати своє ставлення до професії вчителя і визначити її місце у власному житті.

Нова стратегія педагогічного керівництва полягає у створенні викладачами таких ситуацій, які б сприяли максимальному розкриттю можливостей індивідуального зростання студента, стимулювали його внутрішні сили до творчого саморозвитку. Особистісно-орієнтований підхід створює умови, за яких кожна людина у самому собі та у інших бачить індивідуальність, поважає особисту гідність та гідність інших. Принципово важливе значення у цьому мають визнання унікальності кожного студента й урахування своєрідної емоційно-почуттєвої сфери; мотивів та потреб студентів.

Щодо визначення сучасних педагогічних методів, ми встановили, що найбільш сприяють саморозвивальній діяльності та професійному саморозвитку особистісно зорієнтовані методи, а саме: тренінги самоусвідомлення й особистісного росту; рольові педагогічні ігри, розв'язання педагогічних задач; групова дискусія з аналізом конкретної ситуації і самоаналізом. Особливістю застосування цих методів є те, що вони органічно поєднуються один з одним. Кожний з цих методів пов'язаний з вирішенням педагогічних задач і виконує діагностичні функції, що дає можливість систематичної діагностики та самооцінки змін особистості безпосередньо на заняттях, не порушуючи при цьому природної течії навчального процесу. Для студентів художньо-графічних відділень особливою ролі набуває організація власних виставок, які сприяють формуванню власної художньої концепції. Під художньою концепцією розуміють глибокий життєпис та світогляд, що має як індивідуальне, так і групове значення та охоплює весь складний психолого-соціологічний комплекс впливу суспільного, політичного та культурно-побутового ряду. В центрі цього перетину потрапляє твір мистецтва та його соціологічний аналіз. Завданням художньої концепції є розкрити та усвідомити в площині позитивного дослідження генетичну залежність художнього твору як явища цих факторів, власне ставлення. Другим аспектом ефективності проведення студентських виставок є потреба ствердження свого смаку. Який забезпечує заперечення стереотипно завченої фрази-оцінки яка розвиває смак з яриками та загальними визначеннями; сприяє прояву самостійності сприйняття. Проблема виховання власного смаку – це насамперед не результат зовнішнього примусу, а процес освіти внутрішньої особистісної оцінки та її співпадання з оцінкою інших людей.

Потреба інтелектуальної діяльності ефективніше реалізується у процесі самостійного здобуття знань. Необхідно врахувати, що студенту не завжди вдається мобілізувати себе на самостійне оволодіння новими знаннями; йому бракує самодисципліни, вміння організувати свої заняття. Роль і покликання викладача – допомогти мобілізувати студента на рівні усвідомленої необхідності пошуку нового. Викладач має виступати не стільки як транслятор наукової інформації, а, насамперед, як організатор навчально-пізнавальної діяльності студента. Адже саме він організовує самостійну позааудиторну роботу, створює інформаційно-методичне забезпечення, контролює виконання завдань. Ефективність навчального процесу значно підвищиться, якщо майстерність викладача буде помножена на майстерність студентів учитися. А майстерність учитися, що включає

здатність до саморозвитку майбутнього вчителя, на наш погляд, неможлива без навичок самостійної позааудиторної діяльності під керівництвом викладача. Таке керівництво передбачає об'єктивну необхідність пошуку. Метою та результатом такого пошуку стане якісне засвоєння теоретичного матеріалу, упорядкування системи набутих умінь та навичок, що не зводиться лише до оволодіння академічними прийомами малюнку, живопису та різних художніх технік – це лише перше сходинка становлення майстра. Щоб досягнути професійної майстерності художника-педагога необхідні взаємозв'язок та взаємодія всього арсеналу філософських та психолого-педагогічних наук, де немає місця взаємовиключенню.

Одним з перспективних проявів професійного саморозвитку є позааудиторна робота студентів. Для останніх позааудиторна діяльність є автономною, вона спонукається та регулюється як внутрішніми проблемами, так й інтересами особистості, коли самостійно визначаються цілі самоосвіти, обсяг та способи здобуття знань, форми самоконтролю. Також вона забезпечує студентові додаткове володіння довільними уявленнями про особистісні показники як власного розвитку, так і своїх колег на основі вимог сьогодення.

Аналізуючи бачення різними дослідниками ролі позааудиторної діяльності, ми можемо визначити її як сукупність форм та методів, які забезпечують цілеспрямованість, систематичність, послідовність, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю студентів. Це цілісний процес, у якому удосконалюються та видозмінюються всі учасники цієї діяльності. Іншими словами, позааудиторна діяльність виступає середовищем створення умов для творчого, психічного, духовного та мистецького розвитку студентської молоді, є своєрідною підготовкою майбутніх учителів образотворчого мистецтва до професійної діяльності.

Таким чином позааудиторну пізнавальну діяльність студентів можна віднести до базового компонента професійної підготовки. Позааудиторна робота дозволяє надати процесу набуття професії особистісного забарвлення. Більше того, вона передбачає умови, які забезпечують удосконалення загальної педагогічної підготовки студентів. При правильній її організації студенти отримують практичний досвід, можливості для самостійних дій, пошуку власного педагогічного стилю, становлення індивідуальності та професійного саморозвитку.

Висновки... Отже, вибір таких форм та методів був обґрунтований тим, що вони забезпечують активну творчу діяльність студентів, підвищують інтерес до професії педагога, підводять студентів до самостійного прийняття рішень. Таким чином, процес професійного саморозвитку майбутнього вчителя є необхідною інтегрованою частиною змісту сучасної вищої освіти. Він дає змогу сформувати особистість учителя-професіонала в рамках нової гуманістичної парадигми освіти, коли на перше місце виходить самореалізація людини (тобто реалізація себе в діяльності), особистісне та професійне зростання.

Література

1. Данашев М. Х. Некоторые аспекты повышения качества специальной подготовки студентов / М. Х. Данашев // Совершенствование профессиональной и методической подготовки студентов ХГФ педагогических вузов. – М. : Просвещение, 1987. – 143с.
2. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [колект. моногр. / під. заг. ред. О.В. Овчарук]. — К. : «К.І.С.», 2004. — 112с.
3. Лобейко Ю. А. Дидактические основы творческого развития и саморазвития педагога / Ю. А. Лобейко— М. : АПК и ПРО Минобразования РФ, 1999. — 146с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: [навчальний посібник] / Оксана Петрівна Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360с.
5. Строков К. А. Современные технологии специалистов художественно-творческого профиля к этнокультурной деятельности: [учеб.пособие] / К.А.Строков. – Тамбов : ТГУ, 2000. – 78с.
6. Червчата Л. Самостійна діяльність як стратегія розвитку майбутнього фахівця у контексті світових традицій і вітчизняного досвіду / Л. Червчата // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – №5. – С.26-33.

Анотація

У статті висвітлюються форми та методи, що забезпечують активну творчу діяльність майбутніх вчителів образотворчого мистецтва та формують здатність до професійного саморозвитку.

Аннотация

В статье освещаются формы и методы, которые обеспечивают активную творческую деятельность будущих учителей изобразительного искусства и формируют способность к профессиональному саморазвитию.

Summary

Forms and methods that provide active creative activity of future teachers of fine art and form a capacity for professional development are illuminated in the article.

Ключові слова: методи, професійний саморозвиток, майбутні вчителі образотворчого мистецтва.

Ключевые слова: методы, профессиональное саморазвитие, будущие учителя изобразительного искусства.